

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ

UZUN TEZ

“EZİLEN RUHLAR”

Rehber Öğretmen : Zühal Baloğlu

Öğrencinin Adı: Mert Can

Soyadı: Çakır

Numarası: D1129095

Sözcük Sayısı : 3222

Araştırma Konusu: Reşat Nuri Güntekin’in Tanrı Misafiri adlı eserinde birey üzerinde oluşan toplumsal baskının nedenleriyle incelenmesi.

İçindekiler:

1- Öz	2
2- Giriş	3
3- Gelişme	3
4- Sonuç	10
5- Kaynakça	12

Öz

Bu alışmada Reşat Nuri Güntekin'in "Tanrı Misafiri" adlı kısa öykülerden oluşan eserinde birey üzerinde oluşan toplumsal baskının nedenleriyle birlikte incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada yapıttaki olayların yaşandığı toplumundaki toplumsal baskı incelenmiş. Tezdeki veriler öyküden çeşitli alıntılarla desteklenmiştir. Çalışmada nedenler iç içe anlatılmıştır ve böylece bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın geniş bölümünde toplumsal baskı genel olarak açıklanmış, gelişme bölümünde teze konu olan öykülerde nasıl yansıtıldığı işlenmiş, sonuç bölümünde de yaşanan toplumsal yapıdaki oluşumların bireyler üzerindeki küçümsenmeyecek bir baskı oluştuğu görölmüştür.

Sözcük sayısı: 77

Giriş

Yaşamış tüm toplumlarda, toplumun kendi kendine yarattığı bir baskı daima olmuştur. Bu baskının bireyi en zor ve garip durumlara soktuğunu söylersek yanlış söylemiş olmayız.

Reşat Nuri Güntekin'in "Tanrı Misafiri" adlı eserindeki kısa öykülerde bireyler üzerindeki toplumsal baskı okuyucu tarafından rahatlıkla hissedilmektedir.

İnsan toplum içerisinde doğup, büyüyen bir canlıdır. Bu sebepten ötürü insanların alışkanlıklarını, alışkanlıkların biçimlendirdiği davranışlarını ve sonuçta bu davranışların temel teşkil ettiği kişiliğini toplum belirler. Dolayısıyla insan, toplum nezdinde yanlış kabul edilen ya da suç teşkil eden bir davranışında toplumsal düzene dönme hissiyatıyla elbet suçluluk duyar.

Gelişme

Sadece toplum baskısının kendisine dayattığı bir görevi yerine getirmek için çabalayan ve sonunda hileden başka yol bulmayan Mürtaza Efendi yine de azap ve pişmanlık duymaktadır. Geceleri uykusunu kaçırarak derece büyük bir dert olmuş bu durumun kendi hayrına bir şey olmamasına rağmen bu kadar kafasını yormasına rağmen zorunluluktan hile yapmasını bile kendine kolay kolay yedirememiştir.

Esere adını veren "Tanrı Misafiri" adlı kısa öyküde toplum baskısını kullanan bir karakter görmektedir: Hafız İlyas. Bu karakter ailenin toplum değerlerine olan saygısını kullanarak onları suiistimal etmiştir. Tanrı misafiriyim diye kaldığı evde türlü üstü kapalı göndermelere rağmen evde kalmaya çalışmıştır. *"İlahi, ne günlere kaldık!.. Tanrı misafirine bu iş edilir mi? Hacı değil o, acı. Körolası papaz!.."* (Güntekin, 23)

Hafızın aile üzerinde yarattığı baskı sonucu aile daha fazla dayanamayıp gitmiştir ve geri döndüklerinde hafız yine bir şekilde eve girmiştir. Bu duruma dayanamayan Hacı Ali(ailenin babası) adamı zarar vererek evden çıkartmıştır ve bu hareketi sonucu yukarıda belirtilen alıntıdaki gibi yorumlara maruz kalmıştır. *"Bu herif, bir daha evime girerse... Şart olsun..."*(Güntekin, 25)

Bu alıntıdaki sözler Hacı Ali'nin ağzından çıkmıştır. Hafız İlyas bacağı kırılınca bakımı için yine eve getirilmiştir ve Hacı Ali artık daha fazla dayanamaz, çeker gider. Laf ağızdan bir kere çıkmıştır çünkü. Lafın ağızdan bir kere çıkması değimi belki de Türk toplumundaki en büyük toplum baskılarından biridir çünkü bir anlık bir sinirle söylenmiş bir lafı Hacı Ali gibi uygulamak zorunda kalabilirsiniz.

Kitapta geçen *"Köpeği öldüren südürürler"* deyişi gibi Hafız İlyas onlar tarafından zarara uğramasına rağmen yine onlara yük olmuştur ve Hacı Ali hem buna daha fazla dayanamayıp, hem de verdiği sözün arkasında durmak için çekip gitmiştir. İşte toplumun yarattığı bu garip baskıdan ötürü bir aile parçalanmıştır hem de yoktan yere, bir *'tanrı misafiri'* yüzünden.

Bu öykü bize toplumsal baskının nedenlerinden biri olan dinin etkilerini göstermiştir. Hacı Ali, tanıdığı rahmetli bir hafızın oğlu olan Hafız İlyas'ı evine alır tanrı misafiri açıkta bırakılmaz diye ve olaylar gelişir. Öyküde bu hacı, hafız olayından başka din olgularına rastlamak mümkündür.

Hafız İlyas eve ilk geldiğinde oruç tutmaktadır. Fakat ne Ramazandır ne de özel bir gündür ama merhum hafız babası öyle buyurduğu için, onun yarattığı toplumsal baskıdan ötürü oruç tutmaktadır. *“Hani, sanki peder merhum vasiyet ettiydi de... Haftada iki gün oruç tutmazsan, hani on parmağım boğazında olsun, dedi...” (Güntekin, 9)*

Din özellikle İslamiyet'in uçlarda yaşandığı 1900lerin Türkiye'sinde baskıyı oluşturan en önemli unsurların başında gelmektedir. “Münzevinin Esrarı” adlı öyküde genç bir kız toplum tarafından Şeyh Nihani adlı birine yönlendirilmiştir. Süslü bayanlara özenen bu kız dini imanı kudretli olduğu için bu adamın baskısında adamın istediği her şeyi yapmıştır, hem de bir hiç uğruna. Amacı din değildir ama dini kullanayım derken din tarafından kullanılmıştır. *“Sus, tövbe de, deli kız!.. Kur'an'a öyle denir mi?” (Güntekin, 10)*

Müzeyyen'in, Hafız İlyas'ın Kur'an okumasına olan tavrından ötürü ninesi bu lafı ona sarf etmiştir çünkü nineye göre kız da onun gibi düşünmek zorundadır ve bu yüz yıllar öncesinden günümüze aktarılan bir toplumsal baskıdır. Dinle ilgili düşüncesi farklı olan insanlar düşüncelerini dışa vurduklarında genellikle yadırganır. Farklı düşünüp de söyleyemeyenler ise toplumsal baskının altında ezildiklerinden söyleyememektedirler. Din toplumların kendilerini baskı altında bırakma sebebidir.

Din gibi, psikolojik nedenlerde toplumsal baskıda önemli rol oynar. Aslına bakacak olursak çoğu baskı psikolojiden ötürü gelir. Dini baskı, siyasi baskı, ekonomik baskı gibi. Bu baskılar yapıtta toplumsal düzene önem veren, gelenek ve göreneklere uyan insanlarda oluşmuştur. *“Senin gibi hanedandan bir adama yakışır mı?” (Güntekin, 12)*

Hacı Ali gelenek ve göreneklerle yaşayan hanedanına laf kondurmak istemediğinden bu tür baskıların altında kalmaktadır ve canını sıkmaktadır bu durum. Çünkü o da kendinden çok yaşadığı toplumu mutlu etmeye çalışan biridir çoğu insan gibi. Kendi için yaşamaz böyle insanlar. Akıllarından geçen düşünceler genellikle şu tarzdır: “Şöyle yapsam ne derler?” “Yok bunu yaparsam ayıplarlar.”... Reşat Nuri Güntekin yapıtındaki kısa öykülerinde bu tarz insanları sıkça kullanmıştır. Bu tarz karakterler toplumsal baskının aynasıdır adeta.

İnsan psikolojisinde özenmenin yeri çok büyüktür ve bu özentinin altında insanlardaki sürü psikolojisi yatar. Çünkü sürü psikolojisi toplumsal baskı tarafından oluşturulmuştur ve insanlardaki doğal merakla birleşerek tehlikeli bir şey haline gelmiştir. *“Bir mantosu vardı ki bittim. Ya hele o parmağındaki pırlanta yüzükler...” (Güntekin, 80)*

Bu hikayedeki kız her genç kız gibi süse ve giyime özenmiştir. Çocukluğundan beri bunlara sahip olamaması ve gözüne süslü püslü olmanın iyi bir şeymiş gibi sokulması onda onun da

öyle olması gerektiği hissiyatını ortaya çıkarmıştır. Bu hissiyata kurban olarak pozisyonunu kötüye kullanan bir şeyhin eline düşmüştür ve istediğini elde edemedi öykü bitmiştir.

“Bir Modern Genç Kız” adlı kısa öyküde anlatıcı önünde duran kalabalığın çokluğundan bunalmasına rağmen merakından yerinden ayrılmamıştır. *“Fakat bende merak , daima ihtiyattan kuvvetli olmuştur.” (Güntekin, 137)*

Merak sürü psikolojindeki en önemli etmenlerden biridir ve bu karakterimizde bunun kurbanı olmuştur bir kez daha. Merak en az din kadar afyondur toplumlar için.

7 Ekim 2005 yılında Van’da bir koyunun uçurumdan kendini atmasının ardından yaklaşık 450 koyun da onu takip ederek telef oldu. Bu haber dünyanın en büyük ajansları tarafından yayınlandı. Merak edilen ise, 450 koyunun sürü psikolojisi ile uçurumdan atlaması bu kadar dikkat çekici bir haber iken, her gün milyonlarca insanın aynı davranışı göstermesini neden kimse fark etmiyor? Reşat Nuri kısa öyküleriyle insanların koyunlardan çok da farklı olmadığını bizlere göstermiştir.

Dışlanmış bir yalnız yaşama sahip olmamak için kimse fark etmiyor yada fark etmek istemiyor ama toplum baskısı ve sürü psikolojisinden kopmak isteyen tek insanın kendileri olamayacağını düşünerek içlerini rahatlatabilir, kendileri gibi insanları aramaya başlayabilirler. Görüldüğü üzere yalnızlığa duyulan korku, sürüden kopmama arzusunun yarattığı bu korku birey üzerinde oluşan toplumsal baskının bu kadar önemli ve etkili olmasının nedenidir. Bu yüzden toplumsal baskının insanları ikiye ayırdığını da söyleyebilir: cesaret sahipleri ve korkaklar. *“Belki bir fenalık, bir baygınlık hatta Allah esirgesin...” (Güntekin, 138)*

İnsanlar ölümü dile getirmekten hep çekinmiştir. Bunun türlü sebeplerinden biri de toplumsal baskıdan başka bir şey değildir. Peki nedir bunun nedeni? Toplum günlük yaşamını hep ölmeyecek gibi şekillendirmiştir ve bireyler bunu durup durduk yerde dile getirmekten kaçarken kullanılması gereken yerlerde de alıntıdaki gibi kaçmaktadırlar. Ölüm onlar için en büyük korkulardan biridir. Çünkü dinin getirdiği yüklerden biridir bu: ahiret inancı. Çoğu kişi ölümden cehenneme gitmekten korktuğu için korkmaktadır. Din baskısının olmadığı bir toplumda alıntıdaki gibi bir cümle kurmaya da gerek kalmaz çünkü toplum baskısının çoğu dinle kalkmıştır zaten. Korkulacak bir baskı, lafları değiştirecek bir olgu kalmamıştır. Psikoloji rahata ermiştir.

Toplum baskısının birey üzerindeki en korkutucu yönlerinden biri ise lafın başkalarına yanlış taşınmasıdır. Bu şekilde söylemek istediğinin dışında bir sözün sahibi görülen birey kendini baskı altında hisseder. *“Aşağıdan ağza geçerken daha bizim vagonun koridorunda şekil değiştirmeye başlayan bu faraziyenin trenin öbür ucuna bir ölüm haberi diye gitmesinden ve bir panik koparmasından korkmak lazım...” (Güntekin, 138)*

İnsanların içinde öyle bir dedikodu yapma, öyle bir laf taşıma dürtüsü vardır ki durduramaz kolaylıkla çoğu kişi. Tabii ki bu laflarda evrimleşerek ulaşır son alıcısına. Örneğin trende

tuvaletteki kişinin bayılmasıyla ilgili söylentilerin arkaya ölüm haberi diye ulaşmasından korkuyor anlatıcı. Bu psikolojiyi çokça etkileyen bir unsurdur çünkü insan kötü bir şey yaptığının duyulmasından zaten korkarken bu “şey” evrimleşerek daha kötü bir “şey”e dönüşeceğinden daha da çok korkar. O yüzden en ufak bir şey yapmaktan çekilir. Bu psikolojik baskı her zaman vardır içinde.

“Bir Modern Genç Kız” adlı kısa öyküde başka bir baskı sebebi de dış görünüştür. Anlatıcı kızı ilk gördüğünde onu bir evlatlık sanmaktadır fakat kızı tuvaletten çıktıktan sonra gördüğünde ise bu dediğinden utanç duymuştur. *“Bayan Mimi şimdi bir akşamki evlatlık tahminimden nefsim karşı utandıracak kadar şık ve başkadır.”* (Güntekin, 140)

Adam eğer onunla konuşacak olsa kızın iki haline de farklı bir yaklaşımda bulunur. Zaten bu yüzden utanç duyuyor. Özellikle bir erkeğin süslü güzel bir kadına yaklaşımıyla, bakımsız bir kadına yaklaşımı oldukça farklıdır. Bu da insanlığın doğasından gelen toplumsal olgulardan birisidir. “Demek ki bunun da öyle olması muhakkaktır...” (Güntekin, 138)

Yine aynı öyküde tren adamın birinin kendini öldürdüğü bir güzergahtan geçmektedir. Yine kapı kilitli olduğu için ve içerden ses gelmediği için içerdeki kişinin kendi canını kıydığını düşünmeye başlamıştır insanlar çünkü daha önce de öyle olmuştur. İnsan beyni bir yorum merkezidir. Nasıl inanç sahipleri doğanın düzenini tanrının varlığına yorarken, inanmayanlar aynı düzeni tanrının yokluğunu yorarlara. İşte bu da onun gibi bir şeydir. Her şeyin altında mana aramadan kaynaklanan düşünceler. İnsan çocukluğundan beri mana arayarak büyümüştür ve bu da toplumun dayattığı bir şeydir. Rastlantıya inanmazlar, illa ki bir manası olmalıdır. Çünkü toplum böyle ister. Baskı bunu gerektirir.

Toplumun dayattığı başka bir baskı ise gönülsüz nezakettir. Çoğu kişi bu nezaketi insanlara “şirin” gözükmek için sergiler. Aslında istemediği bir şeyi yapmasıdır insanın bu nezaket. İnsanın istemediği şeyi yapması iyi midir kötü müdür? *“Roçilt, centilmen adam, kendi yatağını takdim etti.”* (Güntekin, 116)

Roçilt adlı adam üzerindeki centilmen sıfatından ötürü yatağı takdim etmedi, takdim etmek zorunda kaldı. Çünkü yapması gereken buydu. Toplumun baskısının getirileri bunu yapmasına mecbur bırakmıştı onu. Fakat olaya başka bir pencereden bakarsak en ufak bir çıkar sağlamayacağına yemin ettiği bu durumda yatağını kadına bırakmıştı ve kendisinin uyuyacak bir yeri yoktu. Sırf öyle yapması gerektiği için öyle yapmıştı. Toplum baskısının olmadığı bir durum düşünülduğünde hiçbir insanın böyle bir şey yapmaya tenezzül edeceğini düşünmek absürd kaçır.

“Naz” olgusu da toplum tarafından kadınların üzerine görev biçilen olgulardan biridir. Dışı kişisi istediği bir şey olması halinde bile kendisini naza çekme taraftarıdır. Çünkü öyle görmüştür, herkes öyle yapmıştır. Daha önce bahsi geçtiği gibi burada yine sürü psikolojisinin etkisini görüyoruz. İnsanlar öyle yapıyor diye aynı şeyleri tekrar ediyorlar ama öyle yapmasalar daha mutlu olacaklarının farkında değiller. Amaç sadece rolün gerekliliklerini

yerine getirmek. *“Behice nazlanıyordu.” (Güntekin, 116) “Derken Behice, bridenbire yorganı atarak Roçilt’in kucağına sıçramasın mı?” (Güntekin, 117)*

Birkaç dakika önce sızlanan, naz yapan kadın şimdi adamın üstüne atıvermişti kendini. Aslında en başından beri yapmak niyetinde olduğu şey buydu. Fakat dediğim gibi toplumun biçtiği rol düşüncelerden önce gelmektedir ve insan kendi düşüncelerini baskının önüne geçiremediği sürece asla tam olarak özgür olamaz. Toplum baskısı özgürlüğü kısıtlayan yegane şeydir. Aslında kadında düşüncelerini gerçekleştirebilecek özgüven var ve gerçekleştirmeyi de deniyor ama amaçsızca kendini biçilen “nazlı kız” rolünü oynamaktan da kendini alıkoyamıyor.

“Bir Centilmen” adlı kısa öyküdeki gençler Roçilt’in kadına dokunmama sebebini başta verdiği söz zannetmektedir. Fakat olayın aslıyla gençlerin düşünceleri arasında dağlar kadar fark vardır. Roçilt Bey uygunsuz bir iç çamaşırı giydiği için kadının yanında soyunmaktan çekinmiştir. Bu da bir baskıdır. Aslında açıklayarak anlatabildiğinde sorun kalmayacak bir durumda ilk tepkiden doğal olarak çekindiği için çok istediği şeyi yapamamıştır. Olayın adamın mertliğiyle bir alakası bulunmamaktadır, her şey gibi bu da baskı yüzünden yapılmış bir davranıştır çünkü kadın iç çamaşırı giyen bir erkek doğal karşılanamaz. *“Bu hal ile kadın yanında nasıl soyunulur canım?” (Güntekin, 118)*

Arkadaşlar ve onlarla kurulan iletişimde toplum baskısının birey psikolojisi üzerindeki etmenlerden biridir. *“Arkadaşlarının yanında mahcup düşmemek, Mümeyyiz Efendinin teveccühünü kaybetmemek için bunun üç, hatta dört mecdiyesini fedaya razıydı.” (Güntekin, 119)*

Eserdeki kısa öykülerden “Porselen Çay İbriği” adlısından alınmış bu alıntıda Mürtaza Efendi arkadaşlarının aldığı hediyeler arasında ezilmemek adına tüm gününü ucuz ama onların aldığı pahalı eşyalara eşdeğer değerlilikte bir eşya bulmaya adanmış ve tabii ki bulmamıştır. Aslında burada iki tane suçlu vardır: parası olmadığı halde iyi hediye bekleyen zihinler ve parası olmadığını söylemekten aciz olan ve bunu dert edinen Mürtaza Efendi.

Zaten zihni bu baskıyla boğuşmaktayken çarşıdaki durumun farkında olan insanlar onunla dalga geçerek baskıyı daha çok arttırmıştır. *“Fakat onun ‘üç, dört mecdiyelik kibarca, zarifane, her halde gelin olan bir arkadaş kızına layık bir hediyeden’ bahsettiğini işiten dükkancılar gülüyor, terbiyesiz terbiyesiz alay ediyorlardı.” (Güntekin, 119)*

Daha öncede belirtildiği gibi adamın sürekli uykusunu kaçıran, adamı mutsuz eden bu olayla insanlar olayın aslını astarını bilmeden kolayca küçümseyerek adamın üzerindeki baskıyı ona katlıyorlar. Bu durumda adamın aklından geçen tek düşüncüyü tahmin etmek çok zor olmasa gerek: “Bunlar bile böylesine gülüyor böylesine dalga geçiyorlarsa kim bilir Mümeyyiz bunu nasıl karşılar?”. İnsanların beklentilerine uygun yaşamak tam olarak da budur. Şimdi bu adam özgür müdür? Mutlu mudur? İkisi de değildir ve daha önce belirtildiği gibi bu baskıdan kurtulmak için bir hile yapmak zorunda kaldığında bile kendini kötü hissetmektedir fakat o hileyi yaparak kendini mutlu hissetmesi kötü olmasına rağmen yinede rahatlamasının iyi bir

şey olduğunu düşünmek yerine topluma karşı kendini suçlu hissetmektedir. Sosyoekonomik sınıflar ve ekonomi düzey buradaki en büyük sebeptir çünkü topluma göre onun konumundaki birinin güzel bir hediye vermesi şarttır, olması gerekendir.

Sınıf ayrımı ekonominin toplum katmanlarını etkilemesiyle ve toplumun bunun farkına varmasıyla gerçek olan ayrımdır. Yani kısacası sınıf ayrımını ekonomik gelirler oluşturur. Fakirin zengin dostu olmaz, olamaz.

Bazıları ise eskiden halleri vakitleri yerindeyken, zamanla fakirleşince yine zengin gibi davranmaya çalışır ve sorunlarını insanlara söylemekten çekinir. Bunun tek sebebi insanların gözünde acınası görünmemek istemektir yani bu toplum baskısı o kadar ciddi bir şeydir ki insanı açlıktan ölmeye kadar götürebilir. *“Vaktiyle iyi gün gördüğümüz için kimseye derdimizi söylemiyorduk.” (Güntekin, 107)*

Öğretmen en mutlu anısını sorduğunda en mutlu anısını anlatırken olaya bu cümleleri sarf ederek başlamıştır bu öğrenci “Bir İstifa” adlı kısa öyküde. Öğrencinin annesi kendi üzerindeki milletin gözünde acınası olmama baskısını, kendi çocuğun önüne koyup onu aç bırakma, hatta ölüme terk etmek pahasına baskıya bu derece sadık kalabilmektedir. Cidden bu kadar mı önemli olmadır insanların gözünde “iyi” durmak? Çocukta annesi tarafından, annesi üzerindeki toplumsal baskıdan ötürü toplumsal baskıya maruz kalmaktadır ve ironik bir biçimde bu açlıktan kurtulup yemek yiyip en mutlu anını yaşaması ve o anda da babasının şehit olduğu haberini alması ayrı bir sosyoekonomik durumdur. Toplumsal baskı çocuğun en mutlu ve en mutsuz anlarının çakışmasına neden olmuştur.

Aynı kısa öykünün öğretmeni öğrencilerin en mutlu anlarının dramatikliğine ve üzücülüğüne dayanamaz ve istifa eder. Bu da psikolojinin sebep olduğu bir toplumsal baskıdır. Çocukların çektiği o üzücü şeyler öğretmenin üstünde derin bir psikolojik baskı oluşturmuştur. Adam da baskının altından kalkabilmek için istifa edip, jandarmada ki bir göreve talip olacağını söylemiştir müdüre istifa nedeni olarak. *“Biraz daha silah taşımaya, kan görmeye ihtiyacım var. Öğretmenlik için lazım gelen metaneti ve kalp katılığını belki bu sayede kazanırım.” (Güntekin, 108)*

Reşat Nuri Güntekin’in “Tanrı Misafiri” adlı eserindeki “Medeni Günahlar” adlı kısa öyküsünde de birey üzerinde oluşan toplumsal baskının etkileri görülmektedir. *“Bir baba, her şeyden evvel çocuğunun saadetini düşünmek mecburiyetindedir, değil mi efendim?” (Güntekin, 101)*

Babalık içgüdüğü ve türevleriyle açıklanabilecek bu söz öbeğinde de bunlara rağmen toplumsal baskının izleri görülmektedir. Çünkü çoğu baba tabii ki evladının iyiliğini ister ama iyiliğini istemezse de nasıl bir tepki alacağının psikolojisindedir. İnsan psikolojisi nelere kadirdir, psikolojimizin derinliklerinde hepimiz biliyoruz. Bu tarz doğal karşılanan durumlarda dahi toplumsal baskının izlerinin bulunduğunu görünce aslında yapılan her davranışın, atılan her adımın toplumsal baskıyla alakalı olduğu görülebilir.

Aynı kısa öykü iki kişinin diyalogu üzerine kuruludur: ev sahibi ve misafir. Bu iki karakter aslında karşı karakterlerdir çünkü biri özgür düşünen diğeri ise geleneksel düşünen bir adamdır. Her özgür düşünen birey gibi ev sahibi de toplumsal baskının belirli bir düzeyini aşmıştır. Toplumun genel algısıyla aynı düşünmemektedir. Bu yüzden gelenekçi düşünen misafirle kafaları uyuşmamaktadır çünkü ev sahibi kızı için toplumun algısına göre bu kadar mükemmel birini değil de gerçekçi birini aramaktadır. Bu çok “iyiliğin” iyi bir şey olmadığını aksine kötü bir şey olduğunu düşünmektedir. Tabii ki bu düşünce misafir gibi toplum baskısının altındaki bir insan için çok mantıksız gelmektedir. Şaşıp kalmıştır adeta ev sahibinin laflarına. Çünkü psikolojisi bunda en ufak bir mana bulmamaktadır. Çünkü onun psikolojisinde var olan toplumdaki değer anlayışı tamamen farklıdır ev sahibinden. İnsan zaten mana bulamadığı şeye şaşırır. Bu tarz psikolojik nedenler toplum psikolojisinin yarattığı durumlardaki en büyük nedenlerden biridir. *“Beyhude yere sizi rahatsız ettim... Hakikaten biz, iki ayrı asrın adamlarıyız... Allahaismarladık...” (Güntekin, 104)*

Aile de toplumsal baskıya etmen olan önemli olgulardan biridir. “Bir Aile Meselesi”nde Ramazan Ağa adlı hademe müdürün babasıdır. Bunu bilmeyen anlatıcı tam hademe başını şikayet edecekken Ramazan Ağa’nın müdürü dövdüğü bir sahneye karşılaşır. *“Müdürün sabrı tükendi. Artık herifi dövüyor diyordum. Fakat hayır... Seslerin ahenginden anladım ki dayağı yiyen müdürdü.” (Güntekin, 98)*

Ailede baskıyı yaratan sebeplerden biri olan şiddeti burada da görebilmekteyiz. Yaşlı başlı baba müdür olan oğlunu herkesin bilgisi dahilinde kendi bencilce amaçları doğrultusunda dövmektedir. *“Ramazan Ağa titiz bir adamdır. Ara sıra zavallı müdürü dövmeye kalkar... Biz, işitmemezlikten geliriz. Ramazan Ağa, bizim müdür efendinin babasıdır.” (Güntekin, 99)*

Aile düzeni bireyin karakterinin oluşumdaki yegane etmendir ve bireyin üzerinde oluşan toplumsal baskıyı da bu belirler. Bir insan yaşını başını aldıktan sonra bile babasından dayak yiyorsa, bu insanın psikolojisinin ne denli bozuk olduğunun nasıl bir toplumsal baskı altında olduğunu düşünmek çok zor olmasa gerek. *“Türkü söylemeden çalış!” (Güntekin, 98)*

Ramazan Ağa o kadar çok çalışmıştır ki baskın olmaya, kendi üstü birine böyle bir söz sarf edebilmiştir ve bu da toplumsal baskıyla alakalıdır. Kendisi oranın müdürüne sözünü geçirebilirken altındakilere de aynı sözü geçirebileceğini düşünmektedir. Psikolojisi hep baskın hissetmektedir orada. Kendini kendi farkında olmasa da toplumsal baskının oradaki elçisi gibi görmektedir ve bunların hepsi aile olgusuyla alakalıdır.

İnsan genel olarak büyüdüğü süreci ailesinin yanında geçirdiği için ailedeki bireylerin sahip olduğu toplumsal baskılara ve nedenlere sahip olurlar. Aile toplumsal baskının en büyük koruyucularından ve nedenlerinden biridir. Özellikle Türk toplumunda ailenin yeri daha büyük olduğu için karakter üzerinde oluşturduğu etkilerde daha büyüktür. Türk bireyi karakter oluşumunda daha çok aileye bağlı olduğu için zaten toplumsal baskının çok olduğu bir yerde daha çok toplumsal baskıya maruz kalmaktadır. Böylelikle Türkiye’de yetişen bir

birey için din, ekonomik seviye, sosyoekonomik sınıflar, gelenek görenek gibi toplum baskısı oluşturuvcu kavramlar birey psikolojisinde daha büyük bir etkiye sahiptir.

Sonuç

Milyonlarca hastalıklı bünye içinde, bireyin sadece kendi yanlışlarına yüklenmesi, kendine kızmasıdır toplumsal baskı. Bireyi doğduğu günden bugüne şekillendirendir ayrıca bu baskı. İnsan kendini özgür sanmaktadır ama kendi yolumuzu çizebilen varlıklar değiliz hiçbirimiz. Üzerimizde toplum baskısı her zaman vardı ve var olacak. Yaşantıların tamamını içinde bulunduğumuz toplum belirlemiş, şekillendirmiş ve baskılamıştır. Evet birey içinde yaşadığı çevrenin ürünüdür.

İçinde bulunulan çevre bireylere başka seçenekler sunmadan neyi nasıl giyineceğini, hayat tarzını, siyasi düşünceyi, ne yiyip ne yenmeyeceğini, aynı evde kimlerin yaşayacağını, evdeki mobilyaları, ahlaki değerleri ve bu tarz şeyleri seçtirmiştir.

Çevrenin baskısını reddedenler genelde altında bir neden barındıran kişilerdir. İsyankar kişilerdir genellikle. Örneğin yaşadığı sınıf maddi olarak iyi olan fakat üniversite yılları boyunca eylemden eyleme koşan yediği dayaklarla gurur duyan devrimci, sosyalist diye kendini niteleyen kişi bunu büyük ihtimalle ailevi sorunları yüzünden, onlara karşı bir isyan olarak yapmaktadır.

Aile, toplum ve çevre ilişkisi aslında hiç karmaşık değildir ve de insan davranışlarında hiçbir şey nedensiz değildir. Kısacası, hiçbir kimse özgür değildir. Toplum baskısının bize sunduklarını yaşıyoruz, o kadar. Aksi yola sapanlarında hep bir nedenleri var. *"Toplum, insanı önce okula, sonra kışlaya, sonra bir işe ve en sonunda da muhakkak evliliğe tıkar. Bunların hepsine sırasıyla isyan edilir -boyun edilir- ve alışılır. birçok insanın da yaşamdan anladığı budur. -alışabilmek, katlanabilmek, idare etmek"*¹

Reşat Nuri Güntekin kısa öykülerinde toplumun her çeşit kısmından bireylere yer vererek toplumsal baskının nedenlerini ve sonuçlarını göstermiştir bizlere. Gayet içimizden olan karakterlerin kısacası bizlerin toplumsal baskıdan nasıl etkilendiğini göstermiştir nedenleriyle. İnsanın üzerindeki toplumsal baskının ana sebebi psikolojidir çünkü psikoloji bir bireyin sahip olduğu tek şeydir ve bu psikolojiyi etkileyen etmenler vardır. Reşat Nuri Güntekin'in kısa öykülerinde bu etmenlerin din, ekonomi, sosyoekonomik sınıflar, gelenek görenek gibi etmenler olduğunu söyleyebiliriz.

Reşat Nuri Güntekin bir öyküsünde hacıyla hafızın kapışmasını, bir öyküsünde genç bir kızın "modernliğini", bir öyküsünde gencecik bir öğretmenin istifasını anlatmak gibi farklı farklı yerlerden bütüne gitmiştir. Ona göre her bireyin üstünde toplumsal baskı vardır.

Reşat Nuri Güntekin'in bu eseri toplumsal baskının sebepleriyle sergilendiği toplumsal bir aynadır. Örneğin "Bir İstifa" adlı kısa öyküyü ele alacak olursak, hangimiz oradaki

¹ <http://www.eksisozluk.com/show.asp?t=toplum+baskisi>

öğrencilerden biri gibi ekonomik olmasa da başka bir sebepten ötürü aile içi bir durumu dışarıdakilerle paylaşmaya korkmadık ki?

Kaynakça

Reşat Nuri Güntekin, *Tanrı Misafiri*, İnkılap Kitabevi, Ankara, 1999

<http://www.habervitrini.com/haber/inanilmaz-olay-vanda-1480-koyun-ayni-anda-intihar-etti-180414/>

<http://www.eksisozluk.com/show.asp?t=toplum+baskisi>